

FORELÆSNINGER

OVER

DEN DANSKE RETSHISTORIE.

PRIVATRET.

I.

PERSONRET. FAMILIERET. ARVERET.

AF

HENNING MATZEN,

DR. JURIS.

PROFESSOR VED KJØBENHAVNS UNIVERSITET.

UDGIVET MED BIDRAG AF UNIVERSITETETS FRITRYKSKONTO.

4430.3573
KJØBENHAVN.

TRYKT HOS J. H. SCHULTZ.

1895.

Indhold.

Personret.

	Side.
§ 1. Indledende Bemærkninger	I.
Oversigt over Indholdet.	

I. Mangel paa Retsevne.

§ 2. Trældom	2.
Oprindelse; Omtale i Landslovene; Vedvaren S. 2; Aarsager; Tilfangetagelse af Fremmede; fangne men igjen befriede Danskes Retsstilling; Fødsel; Ægteskab; Forbrydelser; andetsteds anerkjendte Aarsager, men ikke nævnte i vore Love S. 3—4. Bevisregler S. 4—5. Trælles Retsstilling; Behandling; Tilbagesøgning; Formuesforhold; Ægteskab; S. 5—6. Bøder for Mishandling af Trællene og Herrens Ansvar for dem S. 7—8; mandlige og kvindelige Trælles forskellige Hverv og Benævnelser S. 8. Trælles Benyttelse i Leding S. 8—9; Friheds Erhvervelses Maader; ved Tapperhed i Krig; ved Frigivelse; de Frigivnes Retsstilling S. 9—10.	
§ 3. Vornedskab	10.
Staar ikke i historisk Forbindelse med Trældom; Ordets Etymologi; S. 10—11; Lejeres og Fæsteres Flyttefrihed hævdes endnu under Oluf og Margrete S. 11, saa at visse Frihedsindskrænkninger kun vare kontraktmæssige; S. 12; men Frihedens udtrykkelige Hævdelse forudsætter Angreb paa den, S. 12; Ufriheds Opkomst S. 12—13; i Henseende til Selvejer-Bønder af fiskale Hensyn S. 13; for Fæstere af privat-økonomiske Hensyn S. 13—14; dets Indskrænkning til det sjællandske Retsomraade S. 14; Tidspunktet for dens Gennemførelse S. 14—15; hvilede kun paa Mandkøn af Bondestand S. 15; stiftedes ved Fødsel paa et Gods; bestod i Forpligtelse til at overtage og drive Gaard og Jord S. 15; den Vornede var bunden til Godset S. 15; Husbondhold S. 15—16; Tilbagesøgnings Ret og Indskrænkninger i den S. 16; Misbrug ved særskilt Afhændelse af Vornede S. 16—17. Kristian II's Love; Frederik I's Breve og deres Skjæbne S. 17; Vornedskabets Læmpelse under Kristian IV og Ophævelse af Frederik IV S. 18.	

- § 4. Andre Indskrænkninger i Retsevnen 18.
 A. Formueløshed hos a) Fledføringer; Forholdets Stiftelse ved Overenskomst S. 18—19; Betingelser; Lovbydelse til Frænderne S. 19; Tinglysning S. 19—20; Retsvirkninger for Fledføringen og Husbonden S. 20. b) Klostermænd S. 21. B. Mangel paa Ejendom; uregt Mand S. 21. Modsætningen: Selvejerbønder; Landboere, som yde Leding og Landeværn S. 21. Jnnæs man; Gaardsæder S. 21; Landboers Retsstilling S. 22; Simple Bryder; Fælligs Bryder; deres Retsstilling S. 23—24.
- § 5. Indskrænkninger i Retsevnen og Retsbeskyttelsen paa Grund af begaaede Retsbrud 25.
 1) Uraadighed for lovfældte og fordelte Personer samt for dem, der vare under Forfølgning med Rigens Ret, og med Æskning S. 25—26; ifølge Landstingsdom og ifølge Maning S. 26. 2) Den processuelle Inhabilitet, der fulgte af at være lovfældt, fordelt eller forfulgt med Rigens Ret S. 26. 3) Mangel paa Retsbeskyttelse eller Indskrænkning i den følgende med Fredløshed og Mandhælg's Fortabelse S. 26.
- § 6. Andre Kjendsgjæringer, som havde Indflydelse paa den personlige Retsstilling 27.
 1) Religion: Hedninger; Papister; Klostermænd; lærde Mænd; S. 27; Kjøen S. 28.

II. Mangel paa retlig Handleevne.

- § 7. Kjøen 28.
 1) Piger vare efter Landlovenes Regler umyndige; Faderens Umyndighed over dem ubegrændset i Tid; andre Frænders begrændset S. 28—29; Indskrænkninger i deres Handleevne i Henseende til Borgen og Salg af Jord samt processuel Optræden uden Hensyn til Alder S. 30; senere Tids Retsbrug væsentlig stemmende hermed S. 31—32. 2) Hustruer; indskrænket Raadighed over Fællesboet S. 32—33; Testament; senere Tidens Retsbrug fastholder Hustruens Umyndighed undtagen efter Separation. 3) Enker: Forskjellig Retsstilling efter henholdsvis Skaanske-Sjællandske Lov og Jyske Lov S. 35—36; vedvarende Indskrænkninger i Henseende til Ægteskab, Lejermaal og Salg af jord S. 36. Senere Tidens Retsbrug i Henseende til processuel Repræsentation S. 36—37; Giftermaal; Formue-retshandler; Testamente S. 37; Skjødning af adelige Enker og Enker i Kjøbstæderne S. 38—39.
- § 8. Alder 39.
 Aldersgrænsen for Mandkjønnets Fuldmyndighed rykkes frem fra 14 til 15, 18 og endelig 25 Aar S. 39—40.
- § 9. Mænd
 Reglerne i E. sj. L. III—36 og Tords Artikler om Frænders Overtagelse af sindssyge Slægtninge; i den senere Retsbrug ifølge kongelig Bevilling. Den med Overtagelsen følgende Umyndighed S. 41—42.

III. Værgemaal.

- § 10. Begreb. Arter..... 42.
 Benævnelse; Sondring mellem Værgemaal for umyndige og for handledygtige Personer S. 42—43.
- § 11. Værgemaal for umyndige Personer 43.
 1) født Værgemaal; Betingelser for at kunne være Værg S. 43—44; Værgemaals Liste S. 44—45; personlige Betingelser; Enkers Værgemaal S. 45. Svogerskabs Værgemaal; Vederhæftighed; særlige Undtagelser S. 46; udenbys Værger i Købstæderne S. 46—47; Afgjørelse af Betingelsernes Tilstedeværelse S. 47. 2) Det satte Værgemaal; omtales først i Jyske Lov; udfylder det fødte S. 47—48; Købstæderne S. 48; Værgpenge S. 48; Værgens Hverv; Samtykke til Ægteskab; Oppebørsel af Lejermaalsbøde; Indespæring; S. 49; Formuens Styrelse; Overtagelse af Løsøret i Fællig eller efter Vurdering; Landslovenes Regler derom S. 49—50; Adgang til Salg af Myndlingens Løsøre og Jordegods S. 50—51; Adgang til Tilbagesøgning S. 51; Salg paa Skifte; Mandspersoners Adgang til at sælge betinget af 25 Aars Alderen; Undtagelse for Næringsdrivende S. 52; Tilsyn med Værgen; Værgemalets Ophør Regnskabs Aflæggelse S. 52—53.
- § 12. Lavværgemalet for Enker 53.
 Slægt Værgemalet; Indskrænkning deraf S. 54; Udvikling af Lavværgemalet som en Ret for Enker til at benytte en Værg; Værgens Beføjelse; Medvirknings Maade og Ansvar; Valget af Personer S. 54—55.
- § 13. Viljesbestemt Værgemaal..... 55.
 Forskjelligartede Retshandler indbefattes derunder.

Familiere.

- § 14. Indledende Bemærkninger 57.
 Ejendommelighederne ved Datidens Familieret; Familien varetog en Del Opgaver, som det i Nutiden paahviler Staten at drage Om-sorg for. Dernæst vandt Slægten ogsaa en betydeligere Indflydelse paa det enkelte Medlems Raaden i private Forhold. Endelig vare Kvinderne mindre gunstig stillede.
- § 15. Ægteskab..... 58.
 Ægteskabets Ordning var væsentlig underlagt den kirkelige Lovgivning. Derfor omhandles det kun forholdsvis lidt i den borgerlige Lovgivning før Reformationen S. 58—59; Personlig Betingelse for at indgaa Ægteskab; Myndighed hos Manden S. 59; Nødvendighed af Værges Samtykke hos Kvinden S. 59; Familiens Samtykke til adelig Bruds Ægteskab med uadelige Mænd S. 60; Ægteskabs Alder S. 60; Virkning af Standsulighed S. 60—61. Slægtskab og Svogerskab som Ægteskabs Hindring S. 61—62; Fæstning, Forlovelse, Fæstens gave S. 62—63; Ægteskabsstiftelse paa formløs Maade; J. L. I—27; S. 63—64; formel Stif-

telse efter forudgaaet Lysning S. 64; ved Overenskomst og copula carnalis; Morgengave S. 64—65; Vielse S. 65—66.

- § 16. Ægteskabet (Fortsættelse) 67.
 Retsvirkninger i Henseende til Ægtefællers personlige Forhold S. 67; Hustruens Troskabspligt, Virkning af Brud paa den S. 67; Anerkendelse af Mandens tilsvarende Forpligtelse S. 68; Hustruens retlige Handleevne S. 69; Retsvirkninger i Henseende til Formuen; Udvikling fra Særeje til et begrændset Formuefællig S. 69—70; dettes Omfang i Henseende til Løsøre og Kjøbejord; Arvebed S. 70—71; Særgodset S. 71—72; Mandens Raadighed over sit eget Særgods S. 72; over Hustruens S. 72—73; Betingelser for Salget; Virkning af deres Tilsidesættelse S. 73—74; Afgjørelse af Tvistigheder om Fælles og Særligt; Ægteskabets Virkning i Henseende til Ægtefællers Gjæld S. 74—75.
- § 17. Ægteskabet (Slutning) 75.
 Skilsmisse i den hedenske Tid S. 75; Uopløselighed i den katolske Tid; Separation med Bispens Samtykke; Ægteskabssager underlagte de kirkelige Myndigheder S. 75—76; Forholdet efter Reformationen S. 77; Ophøret ved Døden; Boets Deling, hvor der ikke fandtes Børn i Ægteskabet S. 77; Fæstensgave og Morgengave; Bebrevelser S. 78—79. Enkens Hensidde i Boet som frugt-sommelig S. 79—80; Skifte, naar der fandtes Børn; Mandens Arveret; Ægtefællernes Andelsret; Boets lige Deling mellem dem S. 80—81; Stadsretternes Regler om Skifte S. 81—82; Skifte i Tilfælde af nyt Ægteskab S. 82.
- § 18. Forholdet mellem Forældre og Børn 83.
 Sondringen mellem ægte og uægte Børn; hvilke vare ægte Børn? S. 83—84; Forældremagten S. 84; Formuefællig mellem Forældre og Børn og efter en af Forældrenes Død; Sjælland S. 84—87; Skaane S. 87; Jylland S. 88—89.
- § 19. Udvidet og fortsat Formuefællig mellem Svigerforældre og Svigerbørn; Bedsteforældre og Børnebørn; Stifforældre og Stifbørn; Sødskende 90.
 1) Mellem Svigerforældre og Svigerbørn viljesbestemt eller eventuelt lovbestemt i Sjælland og Skaane; i Jylland kun viljesbestemt; Arvebed; S. 89—90. 2) Mellem Bedsteforældre og Børnebørn i Sjælland og Skaane; Arvebed S. 90. 3) Mellem Stiffader eller Stifmoder og Stifbørn i Sjælland, Skaane og Jylland S. 90—91. 4) Sødskende Fællig; Indtrædelse af Svigerinde i Fælliget S. 91—92.
- § 20. Uægte Børn 92.
 Uægte Børns Forhold til Moderen S. 92—93; Godtgørelse af Paterniteten ved Jernbyrd ophævet S. 93; Anerkendelse af Slegfredbørn ved Tinglysning; de forskjellige Regler derom i Skaane; Sjælland og Jylland S. 94—95. Horebarn kan ikke tinglyses S. 95. Tinglysningens almindelige Retsvirkninger S. 95—96.

- § 21. Andre Slægtskabs- og Svogerskabsforhold 96.
 Slægtskabets Grændser dragne forskjelligt i enkelte Retninger S. 96—97; Grændsen ved Arv; syvende Mands Grændsen; V. sj. L. I—20; Arvebog 58; J. L. I—23; ved Værgemaal S. 98—100; Slægtskabets almindelige Retsvirkninger; Lovbydelse; S. 100—102. Sondringen mellem fædrene og mødrene Frænder; Svogerskab S. 102.
- § 22. Indtræden i Slægtningses Sted 102.
 Postbrødreleg; Ætleding; Adoption S. 102—103.

Arveret.

- § 23. Indledende Bemærkninger 105.
 Anerkjendelse af Arveretten; dens Begrundelse i Slægtskab, Ægteskab, Testamente, Kongens Arveret S. 105—106.
- § 24. Om de almindelige Betingelser for at kunne arve ... 106.
 Arveladerens Død S. 106. Arvekøb S. 106—107. Arvingen skal have overlevet Arveladeren S. 107; Fosterets Arveret S. 107—108; Daab, Trosbekjendelse, Klostermænd; Fremmede; Forlovs- Sjette- og Tiendepenge S. 108—109; Kjønnets Betydning i Arveretten, Fremarv og Gangarv S. 110; Arverets Forbrydelse S. 110—111.
- § 25. Slægtskabsarv 111.
 I. Den almindelige Slægtskabsarv. Arv betinges af, at Arveladeren ikke er i Fællig med Fader S. 111; Afkoms Arv og Arvegangsmåde, Repræsentationsret; Børns og Børnebørns Kollationspligt S. 112—113. Forældres og Sødskendes Arv S. 113—114. Fjærnere Slægtningses Arveret efter henholdsvis sjællandsk, skaansk og jysk Ret; den jyske Rets Regel optages i Arvebogen og bliver Rigsret S. 114—115. Repræsentationsret, Sidelinien S. 115; Arvegangsmåde efter Kong Hans's Stadsret S. 115.
 II. Den særlige Slægtsskabsarv. Sædegaardes Arv; Stamhuse S. 115—117; Selvejerbøndergaardes Arv S. 117—118; paa Bornholm; Særlige Regler om Kjøbstadgaardes Arv S. 118.
- § 29. Ægteskabskrav 119.
 Mandens Arveret efter Hustruen, naar han var barnmynd; i Jylland indskrænket til Jord S. 119.
- § 27. Testamentarisk Arv 119.
 Testamenters Opkomst S. 119. Medtagelse af hel eller halv Boslod ved Indtrædelse i Kloster; derved bestemt Ret til at yde Gaver til Kirke og Kloster og til andre Personer S. 120; Bortgivelse skal ske i Personers Velmagt; maa ikke ske med Vilkaar; Habiliteten hos Mand og Hustru; Fremmede S. 121; Oprettelsesmåde; Bevisregler; Jurisdiktion S. 123; Testationsrettens Grændser; Boslods Begreb; Nødvendighed af Arvingers Samtykke til faste Ejendommers Bortgivelse; S. 123—125; Forbud derimod; Gaver til Livsarvinger; og af frit Jordegods til Kongen S. 125—126; egentlige Sjæle-

gavers Bortfalden ved Reformationen S. 126; Dødsgavers Retsvirkning overfor Arvinger og Kreditorer; Testamentarii S. 126—128

- § 28. Kongens og Kirkens Arv 128.
Kongens Ret; bekæmpes af Ærkebisp. Byers og Stiftelsers Andel deri S. 128—129. Bestemmelser om Gejstliges Efterladenskaber S. 129—130.
- § 29. Arvefaldet 130.
Arvens Erhvervelse og Gjældsansvarets Indtræden ved Dødsfaldet; Arvs og Gjælds Fragaalelse; J. L. I—26. Ved Siden deraf særlig Omtale af Arvs og Gjælds Vedgaaelse Fragaalsen kan være tiltiende S. 130—132. Retsstillingen i Tiden, da Arv og Gjæld hverken var vedgaaet eller fragaaet; Vedgaaelse med Vilkaar uden Virkning. Vedgaaelse og Fragaalelse af Værgen paa de umyndiges Vegne S. 132—133; Arvingers Fraværelse S. 113; Udeblivelse i Aar og Dag S. 134.
- § 30. Arvemassens Bevaring 134.
Reglerne derom i Sjællandske Love; Stadsretter; Jyske Lov; senere Love og Retsbrug S. 134—136.
- § 31. Gjældens Betaling 136.
Gjældsansvarets Omfang uden Hensyn til Gjældens Oprindelse og Art, naar Gjældsposterne ikke vare forklædte Dødsgaver S. 136—137. Gjældsansvarets Fordeling mellem en Flerhed af Arvinger S. 137—138; i Tilfælde af Hustruens Bebrevelse S. 138; Gjælden skulde fyldestgøres forlods af Boet S. 138; dog kun vitterlige Krav; formueretlige saavel som familieretlige og Stiftelsers Krav. Skete det trods Anfordring ikke, bleve Arvingerne ansvarlige in solidum S. 138—139; Paakrav fra Kreditorernes Side; Fristernes Betydning; Proklama S. 139—142; Reglerne i Fdg 1 Juli 1623 Art. 2 og Reces 1643 II—15 i Tilfælde af Arvs og Gjælds Fragaalelse eller Vedgaaelse S. 142—144.
- § 32. Arvedelingen 144.
Af hvem Delingen foretages S. 144—145; Delingsmaaden; Udlodning S. 145—146; Sødskendes Ret til at forlange Skiftets Omgjørelse; Tvistigheders Afgjørelse ved Samfrænder eller gode Mænd; deres Beskikkelse for Arvedelingens Skyld S. 146—148; Øvrighedens Pligter; i Kjøbstæderne; paa Landet; Skiftebreve; Appel S. 148—149.
- § 33. Arvepagter 150.
Overkomst om Sødskende Børns Repræsentations Ret; om Overdragelse af ventet og falden Arv S. 150.
- Tilføjelser og Rettelser 151.
Herredagsdomme om Pigers Myndighed m. m.